

Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağıışı Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri

The Knowledge and Views of University Students about Organ Donation

MEHTAP KAVURMACI*
NEZİHA KARABULUT**
AYŞEGÜL KOÇ***

Geliş Tarihi: 12.09.2013, Kabul Tarihi: 21.07.2014

ÖZET

Amaç: Tanımlayıcı türdeki araştırma; farklı fakültelerde eğitim gören üniversite öğrencilerinin organ bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve görüşlerini saptamak amacıyla 2012-2013 öğrenim yılında gerçekleştirildi.

Yöntem: Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan ve uzman görüşüne sunulan anket formu aracılığıyla toplandı. Araştırma 921 öğrenci üzerinde yapıldı, anket formu araştırmacılar tarafından öğrencilere sınıf ortamında dolduruldu.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %36.4'ünü sağlık bilimleri, %34.9'unu sosyal bilimler, %28.7'sini fen bilimleri bölümünde eğitim görmekteydi. Araştırma sonucunda; öğrencilerin %47.8'inin organ bağıışında bulunmayı düşündüğü, buna karşılık öğrencilerin sadece %4.2'sinin çalışma tarihine kadar organ bağıışı beyanında bulduklarını belirlendi. Öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgi alma durumları incelendiğinde sadece %42.5'inin organ nakli ve bağıışı hakkında bilgi aldığı ve öğrencilerin genel olarak organ nakli ve bağıışı hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları belirlendi. Öğrencilerin organ bağıışında bulunmama nedenleri araştırıldığında; %47.4'ünün vücut bütünlüğü bozulduğu ve %2.5'inin dini inançlarına ters düşüğü için organ bağıışında bulunmayı düşünmediği tespit edildi.

Sonuç: Araştırmaya katılan öğrencilerin organ nakli ve bağıışı konusunda önemli ölçüde bilgi eksikliği olduğu; organ bağıışı konusunda tutum ve davranışlarının farklı olduğu ve organ bağıışında bulunmak isteyen öğrencilerin çok azının organ bağıışında bulunduğu saptandı.

Anahtar kelimeler: Organ bağıışı; üniversite öğrencileri; bilgi düzeyi.

ABSTRACT

Objective: This descriptive study was conducted between 2012 and 2013 in order to determine knowledge and views of university who attend different faculties regarding organ donation and transplantation.

Methods: Data of the study were collected using a questionnaire prepared by the researchers in line with the literature and based on expert opinion. The study was conducted with 921 students and the questionnaire forms were filled out by students in the classroom under the supervision of the researchers.

Results: Of the students included within the scope of the study, 36.4% were from department of health sciences, 34.9% were from department of social sciences and 28.7% were from department of sciences. Results showed that while 47.8% of the students would consider donating an organ, up to the date of this study only 4.2% would make an organ donation. Examining the knowledge of students regarding the organ donation, only 42.5% obtained information about organ donation and transplantation and the students had no sufficient knowledge related to organ donation and transplantation. Examining the reasons behind why the students did not consider the organ donation, 2.5% of students said this was contrary to their religious beliefs and 47.4% did not consider making the organ donation since their physical integrity would be impaired.

Conclusion: Consequently, it was found that students participating in the study had considerably lacked knowledge regarding organ donation and transplantation. The students' attitudes and behaviors on organ donation were different and very few students wish to make an organ donation.

Key words: Organ donation; university students; knowledge level.

* M Kavurmacı, Yrd. Doç. Dr.
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,
25240 / Erzurum
Tel.: 0 442 231 57 68 Faks: 0 442 236 09 84
e-posta: m.curciani@hotmail.com

** N Karabulut, Doç. Dr.
Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

*** A Koç, Yrd. Doç. Dr.
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Giriş

Organ nakli; görevini yapamayacak olan bir organ ya da doku yerine, canlı veya kadavra vericiden alınan işlev gören ve uyum gösteren organların nakledilmesidir. Canlı vericilerden organ nakli, organ veren kişinin yaşamını riske sokmayacak çift organlarından (böbrek, parça olarak karaciğer ve pankreas gibi) birinin alınması ile gerçekleştirilir. Kadavra vericiden organ nakli yapılabilmesi için ise vericinin beyin ölümü gerçekleşmiş olması, nakledilecek organların kullanılabilir olması ve gerekli yasal izinlerin alınmış olması gerekir. Organ nakillerinin yapılabilmesi, nakledilecek organların temini yani organ bağışi ile mümkün olmaktadır. Organ bağışi; kişinin hayatı boyunca ya da öldükten sonra için serbest iradesi ile iki şahit huzurunda organlarını kronik organ yetmezliği olan hastalara nakledilmesi için bağışlamasıdır.

Ülkemizde organ bağışısıyla ilgili çalışmalar ve uygulamalar 29/05/1979 tarih ve 2238 sayılı "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Yasası"na göre yapılmaktadır. Yasanın 6. maddesine göre 18 yaşını doldurmuş ve akli dengesi yerinde olan bir kişiden organ ve doku alınabilmesi için en az iki tanık huzurunda yazılı veya sözlü olarak açıklayıp imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur. İlgili yasa da kadavradan organ alınması için vericinin beyin ölümünün gerçekleşmiş, organlarının kullanılabilir olması ve yakınlarından yasal izinin alınmış olması gerektiği belirtilmektedir.^[5] Yasanın 11. maddesinde beyin ölümünün tespiti "Bilimin ülkede ulaştığı düzeydeki kuralları ve yöntemleri uygulamak suretiyle biri kardiyolog, biri nörolog, biri nöroşirürjiyen ve biri de anesteziyoloji ve reanimasyon uzmanından oluşan dört kişilik hekimler kurulunca oy birliği ile saptanır" şeklinde yer alırken, 02.01.2014 tarihinde kabul edilen 6514 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle birlikte bu ifade "Tıbbi ölümün gerçekleştiğine, biri nörolog veya nöroşirürjiyen, biri de anesteziyoloji ve reanimasyon veya yoğun bakım uzmanından oluşan iki hekim tarafından kanıta dayalı tıp kurallarına uygun olarak oy birliği ile karar verilir" şeklinde değiştirilmiştir.^[6]

Günümüzde kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas, ince barsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir.^[7] Teknolojik alandaki gelişmeler doğrultusunda organ naklinde de büyük gelişmeler yaşanmasına rağmen organ naklinin en önemli aşamalarından birisi nakledilecek organın temin edilmesidir.^[8] Batı ülkelerinde organ nakilleri daha çok kadavradan sağlanırken ülkemizde organ naklinde kullanılacak organ temini ağırlıklı olarak canlı donörlerden, özellikle de hastanın yakınları tarafından yapılan organ bağışısıyla gerçekleştirilebilmektedir.^[9]

Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de 2013 yılında böbrek nakli için 20.540, kalp nakli için 367, karaciğer nakli için 2.083 hasta bulunmaktayken bunlardan sadece 2.944'üne böbrek, 63'üne kalp, 1.248'sine karaciğer nakli yapılabilmektedir. Yine aynı verilere göre yapılan nakiller için organ temininin 3.318'i canlı

donörden sağlanırken sadece 976'u kadavra donörden sağlanmıştır.^[10] Gelişmiş ülkelerde organ gereksinimlerinin çoğu kadavra donörlerden sağlanırken, ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde organ gereksinimleri canlı donörlerden sağlanmaya devam etmektedir.^[11,12]

Literatür incelendiğinde; bireylerin organ bağışi konusundaki tutumlarını eğitim, sosyo-ekonomik düzey, kültür ve dinin etkilediği saptanmıştır.^[13,14] Ülkemizde bu faktörlerin yanı sıra, bağışa ailelerin izin vermemesi, kişilerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması ya da yanlış bilgilendirme gibi nedenlerle yeteri kadar organ bağışi olmamaktadır.^[15-17]

Organ bağışlarını arttırabilmek için, halkın bu konudaki yetersiz bilgisinin ve olumsuz tutumunun giderilmesi ve toplumda bu alanda oluşmuş engellerin aşılması gerekmektedir. Bunun için toplumda her bireyin özellikle de eğitimli kişilerin yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerekir. Sağlık çalışanları, özellikle hemşireler, hastalar ve onların yakınları ile olan iletişimlerinden dolayı organ bağışının artırılması çalışmalarında anahtar rol oynarlar. Organ bağışi ve nakil sayısının artırılması için toplumun bilgilendirilmesinde, hemşirelerin eğitici rolünün büyük önemi bulunmaktadır.^[18-21] Bu bağlamda organ nakli ve bağışi konusunda toplum sağlığı eğitiminde görev alan hemşireler açısından; toplumun konu hakkındaki bilgi düzeyi, organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi ve organ bağışına engel olan durumların saptanması oldukça önemlidir. Bu sonuçlar doğrultusunda yapılacak eğitimlerin içeriği özellikle organ bağışına engel olan durumların giderilmesine yönelik olmalıdır. Yapılan literatür incelemesinde; toplumun her kesiminde organ bağışının istendik düzeyde olmadığı görülmektedir. Eğer bireyler eğitimleri boyunca periyodik aralıklarla organ bağışi konusunda bilgilendirilir ve bilinen yanlış inanışlar giderilirse organ bağışında bulunan bireylerin sayısındaki artış kaçınılmaz olacaktır. Özellikle üniversite çağında başlayacak eğitim programlarında konunun önemi ve gerekliliği yasalar çerçevesinde uygun olarak anlatılırsa, her geçen gün organ bağışında bulunan bireylerin sayısı artacaktır. Bu da ülkemizdeki organ bağışi sayısının dünya istatistiklerine ulaşmasını sağlayacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; farklı bölümlerde eğitimlerini sürdüren üniversite öğrencilerinin güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen ve her geçen gün önemi daha da artan organ bağışi konusunda bilgi ve görüşlerini saptamaktır.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin organ bağışi ve nakli hakkındaki bilgi ve görüşlerini inceleyen tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırma bir devlet üniversitesinde öğrenim gören son sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini ilgili üniversitenin il sınırları içinde bulunan dört yıllık fakültelerin son sınıfında eğitim alan toplam 2500 öğrenci oluşturmuştur. İl sınırları dışında bulunan okullar dört yıllık fakülte olmadığı için araştırma evrenine dahil edilmemiştir. Tüm evrenin araştırmaya alınması planlanmış, ancak soru formunun uygulandığı tarihlerde (2012-2013 öğrenim yılı bahar dönemi) okulda bulunan ve bilgilendirilmiş onam ile araştırmaya katılmayı kabul eden 921 öğrenci örneklem alınmıştır. Bu nedenle, örneklem seçme yoluna gidilmemiştir.

Veri Toplama Araçları ve Uygulanması

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda^[22-25] hazırlanan ve üç uzman görüşü alınarak son hali verilen anket formu kullanılmıştır. Toplam 24 sorudan oluşan anket formunda öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik üç, organ-doku nakli ile ilgili görüş, davranış ve bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik 21 soru yer almaktadır. Öğrencilerin bilgi düzeyini belirlemeye yönelik sorular açık uçlu olarak sorulmuş ve araştırmacılar tarafından hazırlanan cevap anahtarları doğrultusunda “biliyor”/“bilmiyor” şeklinde değerlendirilmiştir. Sorulara verilen cevaplar puan üzerinde hesaplanmamış, bilen ve bilmeyenlerin yüzdelik dağılımları hesaplanmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda son hali verilen anket formları araştırmacılar tarafından öğrencilere sınıf ortamında dağıtılmış, öğrenciler tarafından doldurulan formlar araştırmacılar tarafından tekrar geri toplanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanacağı okulların yönetiminden yazılı izin alındıktan sonra, ilgili üniversitenin etik kurulundan gerekli onaylar alınmıştır. Araştırmaya seçilen örneklemde gönüllülük esas alınarak araştırmaya katılmayı kabul eden bireyler, araştırmanın amacı ve uygulanması hakkında bilgilendirilmiş ve sözel onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler “Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 11.0” paket programı kullanılarak değerlendirilmiş ve istatistiki analizlerde yüzdelik, ortalama ve ki-kare testleri kullanılmıştır. İstatistiksel önemlilik için $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki bir ilde bulunan devlet üniversitesinin son sınıfında öğrenim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır, sonuçlar sadece bu gruba genellenebilir.

Bulgular

Araştırmaya 24-31 yaş arasında toplam 921 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının 24.34 ± 2.08 olduğu ve %62.8'inin kadın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %36.4'ünü sağlık bilimleri, %34.9'unu sosyal bilimler, %28.7'sini fen bilimleri bölümü öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Organ Nakli ve Bağışı Konusundaki Bilgi Durumları (n=921)

ORGAN NAKLİNİN TANIMINI BİLME DURUMU	S	%
Bilen	447	48.5
Bilmeyen	474	51.5
ORGAN BAĞIŞININ NASIL YAPILDIĞINI BİLME DURUMU		
Bilen	240	26.1
Bilmeyen	681	73.9
ORGAN BAĞIŞININ NEREYE YAPILDIĞINI BİLME DURUMU		
Bilen	414	45.0
Bilmeyen	507	55.0
VERİCİDEN HANGİ AŞAMADA ORGAN ALINDIĞINI BİLME DURUMU		
Bilen	225	24.4
Bilmeyen	696	75.6
KİMLERİN ORGAN BAĞIŞINDA BULUNABİLECEĞİNİ BİLME DURUMU		
Bilen	567	61.6
Bilmeyen	354	38.4
ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI HAKKINDA BİLGİ ALMA DURUMU		
Bilgi alan	391	42.5
Bilgi almayan	530	57.5
BİLGİ EDİNME KAYNAĞI*		
Televizyon	424	46.0
Gazete/Dergi	179	19.4
Arkadaş/Yakın Çevre	47	5.1
Diğer	220	23.9
BİLGİ ALMAYI İSTEME DURUMU		
Evet	810	87.9
Hayır	111	12.1
BİLGİ ALMAK İSTEDİĞİ KİŞİLER*		
Doktor	495	53.7
Hemşire	81	8.8
Din Adanı	303	32.9
Hepsi	41	4.5
ORGAN BEKLEYEN YAKINI OLMA DURUMU		
Var	328	35.6
Yok	593	64.4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Katılımcıların %48.5'i "organ bağışısı nedir?" sorusuna, %26.1'i "organ bağışısı nasıl yapılır?" sorusuna, %45'i "organ bağışısı nereye yapılır?" sorusuna, %24.4'ü "vericiden hangi aşamada organ alınır?" sorusuna, %61.6'sı "kimler organ bağışısında bulunabilir?" sorusuna doğru olarak cevap verebilmiştir. Öğrencilerin organ bağışısı hakkında bilgi alma durumları incelendiğinde %42.5'inin bilgi aldığını belirttiği saptanmıştır. Katılımcıların aynı anda birden fazla şık işaretleyebildiği; organ nakli hakkındaki bilgileri nereden edindiniz sorusuna; %46'sı televizyon, %19.4'ü gazete/dergi, %5.1'i arkadaş/yakın çevre ve %23.9'u diğer yollarla (sağlık çalışanı/internet, vb.) yanıtını vermiştir (Tablo 1).

Araştırma sonucunda öğrencilerin %87.9'unun organ nakli ve bağışısı hakkında bilgi/eğitim almak istedikleri ve bu bilgileri %53.7 oranında doktorlardan, %32.9 din adamından, %8.8 hemşirelerden, %4.5 oranında da hepsinden almak istedikleri saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin Organ Nakli ve Bağışısı Konusundaki Görüşleri (n=921)

ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMA DURUMU [N=921]	S	%
Evet	39	4.2
Hayır	882	95.8
ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMAYI DÜŞÜNME DURUMU [N=882]		
Evet	422	47.8
Hayır	460	52.2
ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMA NEDENİ [N=461]		
Hayat kurtarmak	204	22.1
İnsanlara faydalı olmak	257	27.9
BAĞIŞLAMAK İSTEDİĞİ ORGANLAR*		
Organlarının tamamı	283	30.7
Böbrek	72	7.8
Komea	17	1.8
Kalp	55	6.0
Kemik iliği	26	2.8
Karaciğer	8	0.9
BAĞIŞLADIĞI ORGANLARIN VERİLMESİNİ İSTEDİĞİ KİŞİLER*		
Çocuklara/gençlere	322	35.0
Farketmez	45	4.9
Organ ihtiyacı olanlara	95	10.2
ORGANLARINI BAĞIŞLAMAMA NEDENİ [N=460]		
Dini inançlara ters düşmesi	23	2.5
Vücut bütünlüğünün bozulması	437	47.4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilere "organ bağışısında bulunmayı düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiş, öğrencilerin

%47.8'inin evet, %52.2'sinin ise hayır yanıtını verdiği tespit edilmiştir. Buna karşılık katılımcıların sadece %4.2'sinin çalışma tarihine kadar organ bağışısı beyanında bulduklarını belirlenmiştir (Tablo 2).

"Organ bağışısında bulunmayı düşünüyor musunuz?" sorusuna olumlu yanıt verenlere üç ilave soru sorulmuştur. "Organ bağışısında bulunma nedeniniz?" sorusuna katılımcıların %27.9'u "insanlara faydalı olmak" ve "%22.1'i "hayat kurtarmak için" yanıtını vermiştir. "Bağışladığımız organların kimlere nakledilmesini istediniz?" sorusuna %35'inin "çocuklara/gençlere", %10.2'sinin "ihtiyacı olanlara", %4.9'unun ise "herhangi bir kişiye" yanıtını verdiği görülmüştür. "Hangi organlarımızı bağışlıyorsunuz?" sorusuna ise olumlu yaklaşanlardan sadece %30.7'si organlarının tamamını bağışlamak istediğini belirtirken %7.8'si böbreğini bağışlamak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin organ bağışısında bulunmama nedenleri araştırıldığında; %47.4'ünün vücut bütünlüğü bozulduğu ve %2.5'inin dini inançlarına ters düşeceği için organ bağışısında bulunmayı düşünmediği tespit edilmiştir (Tablo 2).

Öğrencilerinin organ bağışısı tutumlarına etki edebilecek faktörler incelendiğinde; öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, okudukları bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0.05). Ancak organ nakli ve bağışısı hakkında bilgi alma durumu ile organ bağışısında bulunma ve organ bağışısında bulunmayı düşünme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0.05) (Tablo 3, Tablo 4).

Tartışma

Günümüzde organ nakli giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Gerçekleştirilen organ nakillerine karşın bağışılan organ sayısının yetersiz olması nedeniyle bağışılan organlar ihtiyacı karşılayamamaktadır. Araştırma sonuçları incelendiğinde öğrencilerin organ nakli ve bağışısı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, edindikleri bilgileri de büyük oranda TV/internet/gazete-dergi gibi kitle iletişim araçlarından aldıkları saptanmıştır. Farklı öğrenci grupları üzerinde yapılan pek çok çalışmada üniversite öğrencilerinin organ nakli ve bağışısı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve alınan bilgilerin çoğunun TV/internet/gazete/dergi gibi kitle iletişim araçlarından alındığı saptanmıştır.^[26-28] Bu bulgular; üniversite öğrencilerinin organ bağışısı konusunda yeterli bilgi sahibi olma ve konu hakkında eğitim alma oranının halen istenilen seviyelerde olmadığını göstermektedir.

Araştırmacılar tarafından öğrencilerin organ nakli ve bağışısı konusunda bilgi almayı isteme durumları incelendiğinde, öğrencilerin organ nakli ve bağışısı konusunda bilgilendirilmeye istekli oldukları ve bu bilgileri daha çok hekim ve din adamlarından almak istedikleri tespit edilmiştir. Başkan ve arkadaşları^[29] 2009 yılında yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %89.3'ünün organ nakli ve bağışısı konusunda bilgi almak istediklerini saptamışlardır. Organ bağışısına yönelik gereksinimin giderek arttığı göz önünde bulundurularak,

Tablo 3. Öğrencilerin Organ Bağışı Konusunda Bilgi Alma Durumları İle Organ Bağışında Bulunmayı Düşünme Durumlarının Karşılaştırılması (n=921)

ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMAYI DÜŞÜNME DURUMU								
ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI KONUSUNDA BİLGİ ALMA DURUMU	EVET		HAYIR		TOPLAM		Ki kare	p
	n	%	n	%	n	%		
Bilgi alan	216	55.2	175	44.8	391	100	7.812	0.005*
Bilgi almayan	244	46.0	286	54.0	530	100		

*p<0.01

Tablo 4. Öğrencilerin Organ Bağışı Konusunda Bilgi Alma Durumları İle Organ Bağışında Bulunma Durumlarının Karşılaştırılması (n=921)

ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMA DURUMU								
ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI KONUSUNDA BİLGİ ALMA DURUMU	EVET		HAYIR		TOPLAM		Ki kare	p
	n	%	n	%	n	%		
Bilgi alan	25	6.4	366	93.6	391	100	7.626	0.006*
Bilgi almayan	14	2.6	516	97.4	530	100		

*p<0.01

toplumun her kesimine yönelik, kültür, değer, inanç ve gelenekler dikkate alınarak, konuya ilgi duyma ve bilgilendirme sağlayan eğitim programlarının hazırlanması ve tüm fakültelerde düzenli olarak verilmesi gerekmektedir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumları incelendiğinde; katılımcıların %47.8'inin "organ bağışında bulunmayı düşünüyor musunuz?" sorusuna evet yanıtı verdiği, ancak katılımcıların sadece %4.2'sinin çalışma tarihine kadar organ bağışı beyanında buldukları belirlenmiştir. Bölükbaş ve arkadaşları^[26] üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %59.6'sının organlarını bağışlamak istediğini, ancak sadece %3.3'ünün organ bağışında bulunduğunu saptamıştır. Kılıç ve arkadaşları^[28] kız üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %91.1'inin organlarını bağışlamak istediklerini belirttiğini, ancak öğrencilerin sadece %3.8'inin organ bağışı beyanında bulunduğunu saptamıştır. Yapılan çalışmalarda, benzer şekilde organ bağışına yaklaşım genel olarak olumlu olsa da organ bağışı beyanında bulunanların oranı düşük bulunmuştur.^[24,27] Toplumun özellikle organ bağışı prosedürü hakkında yeterli kadar bilgi sahibi olmaması mevcut duyarlılığın bağışa yansımaları olumsuz olarak etkilemektedir.

Organ bağışında bulunma nedenleri incelendiğinde; katılımcıların %22.1'i "hayat kurtarmak için", %27.9'u "insanlara faydalı olmak için" organlarını bağışlamak istedikleri tespit edilmiştir. Organ bağışında bulunmayı isteme nedenlerinin sorgulandığı diğer çalışmalar incelendiğinde; Bölükbaş ve arkadaşları^[26] insan yaşamını sağlamak, Göz ve Şalk-Gürelli^[30] hastalara yardım etmek, Özmen ve arkadaşları^[31] insanlığa hizmet etmek, Pierini

ve arkadaşları^[32] insanlara hayat vermek için organ bağışında bulunulmak istendiğini saptamışlardır. Bu çalışmada organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin organ bağışında bulunmayı isteme nedenleri literatürle^[33-35] uyumludur.

"Hangi organlarınızı bağışlarsınız?" sorusuna organ bağışına olumlu yaklaşımlardan sadece %30.7'sinin organlarının tamamını bağışlamak istediği, %7.8'sinin böbreğini bağışlamak istediği belirlenmiştir. Naçar ve arkadaşlarının^[36] yaptıkları çalışmada, tıp fakültesi son sınıf öğrencileri en fazla bağışladıkları organlar arasında böbreğin birinci sırada olduğunu tespit etmişlerdir. Bağışlanan organlar arasında ilk sırada böbreklerin olmasında, böbreğin ilk ve en eski nakli yapılan organ olmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin organ bağışında bulunmama nedenleri, vücut bütünlüğünün bozulması (%47.4) ve dini inançlarına ters düşmesi (%2.5) olarak tespit edilmiştir. Literatürde organ bağışında bulunmayı engelleyecek faktörler arasında; bilgi eksikliği, dini inanışlar, tıbbi güvensizlikler, organ ticaretinden korkma, vücut bütünlüğünün bozulacağı düşüncesi sayılmaktadır.^[26,30,37,38] Bu araştırma sonuçları bu sonuçlarla paralellik göstermektedir. Göz ve arkadaşının (2007) organ bağışı konusu ile ilgili olarak yapmış oldukları araştırma sonucunda dini inançların organ bağışı üzerine olumsuz etkisinin fazla olmadığı tespit edilmiştir.^[30] Ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun organ bağışını "insanın insana yapabileceği en büyük yardım" olarak tanımlamış olması nedeniyle ülkemizde dini inançlar organ bağışını çok fazla olumsuz yönde etkilemediği düşünülebilir.^[39]

Araştırma sonucunda organ nakli ve bağışı hakkında bilgi alma durumu ile organ bağışında bulunma ve organ bağışında bulunmayı düşünme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

fark olduğu saptanmıştır. Özer ve arkadaşları^[40] yaptıkları çalışmada, öğrencilere organ nakli ve bağışına yönelik bilgi vermiş ve verilen eğitim sonrası öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini saptamışlardır. Bu sonuçlar doğrultusunda, organ bağışına yönelik bilgilendirmenin bireylerin organ bağışına yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir.

Sonuç

Araştırma sonucunda toplumun eğitim düzeyi yüksek bölümünü oluşturan üniversite öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bu konuda çeşitli kaygılar yaşadıkları ve bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları saptanmıştır. Organ bağışı ülkemizde üzerinde önemle durulması ve toplumun her kesiminin yeterince bilgilendirilmesi gereken bir konudur. Şüphesiz ki başarılı organ-doku nakillerinin sayısının artması eğitim, bilinçlendirme ve bilgilendirme ile mümkün olacaktır. Bu sonuçlar doğrultusunda; toplumun kültür, değer, inanç ve gelenekleri dikkate alınarak, sorunun öneminin ve aciliyetinin farkına varılmasını, konuya ilgi duyulmasını ve bilgilendirilmeyi sağlayacak eğitim programlarını hazırlanması; bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan eğitim programlarının ilkokullardan başlayarak tüm eğitim kurumlarında verilmesinin sağlanması; konuya gereken ilginin gösterilmesi için, organ bağışı konusunda çeşitli yayın organlarıyla ve bu konuda hazırlanmış broşürlerle öğrencilerin ve toplumun tüm kesimlerinin bilgilendirilmesi; özellikle kitle iletişim araçları aracılığı ile yerel-ulusal sanatçı ve sevilen kişilerin, organ bağışı/nakline yönelik programlarda rol alması ve öncülük etmelerinin sağlanması önerilebilir.

Bu çalışma sonrası elde edilen veriler, araştırmanın yapıldığı ilde bulunan "Organ Doku Nakil Koordinasyon Merkezi" ile paylaşılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Acarlı KS. Organ transplantasyonları. İçinde: Ü Değerli, Y Bozfakıoğlu, editor. Genel cerrahi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2002. s.277-290.
2. Bozoklar A. Türkiye'de organ bağışı. Koordinatör perspektifi. Türkiye Klinikleri Genel Cerrahi Dergisi 2009; 2(1):5-9.
3. Koçak Süren Ö. Organ ve doku naklinin yasal ve etik açıdan incelenmesi. TBB Dergisi 2007; 73:174-195.
4. Genç R. Türkiye'de ve dünyada organ transplantasyon cerrahisi: Transplantasyon lojistiğinin yönetimi. Ulusal Cerrahi Dergisi 2009; 25(1):40-44.
5. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun, 03.06.1979 tarih ve 16655 sayılı Resmi Gazete.
6. 6514 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 18.01.2014 tarih ve 28886 sayılı Resmi Gazete.
7. Çayır M. Transplantasyonda genel prensipler. İçinde: G Kalaycı, editor. Genel cerrahi. Cilt 1. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2002. s.633-644.
8. Tilif S, Gürkan A, Kaçar S, Varlısüha C, Karaca C, Onursal K ve ark. Organ bağışına etki eden faktörler. Ulusal Cerrahi Dergisi 2006; 22(4):133-136.
9. Tokalak İ. Transplantasyon koordinatörünün görev tanımı: organ bağışı ve transplantasyonundaki yeri. Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık 2004; 15(1):1-6.
10. Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı. <https://organ.saglik.gov.tr/web/> (Erişim Tarihi:19 Temmuz 2014).
11. Kent B. Protection behavior: A phenomenon affecting organ donation and tissue donation in the 21st century? Int J Nurs Stud 2004; 41:273-284.
12. Efil S, Şişe Ş, Üzel H, Eser O. Afyon ilinde halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık çalışanlarının organ bağışı konusuna ilgilerinin değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2013; 2(3):361-384.
13. Yüccetin L, Keçecioglu N, Ersoy FF. Türkiye'de organ bağışı ve nakline bir bakış. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık 2003; 14(2):115-118.
14. Özkan S, Yılmaz E. Hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları. Aile ve Toplum 2009; 5(17):18-29.
15. Özdağ, N. Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2001; 5:46-54.
16. Anık O. Türkiye'de organ bağışı. Önce Sağlık 2011; (Kasım):6.
17. Okka B, Demireli O. Konya ilinde halkın organ bağışı konusuna bakış açılarının değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2008; 16:148-158.
18. Akgün HS, Bilgin N, Tokalak I, Kut A, Haberal M. Organ donation: a cross-sectional survey of the knowledge and personal views of Turkish health care professionals". Transplant Proc 2003; 35(4):1273-1276.
19. Smith J. Organ donation: What can we learn from North America? Nurs Crit Care 2003; 8(4):172-178.
20. Tamburi LM. The role of critical care nurses in the organ donation breakthrough collaborative. Crit Care Nurs 2006; 26(2):20-22.
21. Williams MA, Lipsett P, Rushton CH, Grochowski EC, Berkowitz ID, Mann SL, et. al. The physician's role in discussing organ donation with families. Crit Care Med 2003; 31(5):1568-1573.
22. Savaşer S, Mutlu B, Çağlar S, Doğan Z, Canbulat N. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. I.Ü.F.N. Hem. Derg 2012; 20(1):1-9.
23. Özer N, Sarıtay S, Karaman Özlü Z. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilim Derg 2010; 13(2):1-11.
24. Sıpkın Ş, Sen B, Akan S, Tuna Malak A. Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarının incelenmesi. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2010; 11(1):19-25.
25. Yaman Aktaş Y, Karabulut N. Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları. Fırat Tıp Dergisi 2012; 17(3):129-134.
26. Bölükbaş N, Eyüpoğlu A, Kurt P. Organ bağışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. OMÜ Tıp Dergisi 2004; 21(2):73-77.
27. Doğan P, Toprak D, Sunal N, Doğan İ. Türkiye'de üniversite öğrencilerinin organ nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. Smyrna Tıp Dergisi 2012; 1:16-25.

28. Kılıç S, Koçak N, Türker T, Gürpınar H, Gülerik D. Kız üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Güllhane Tıp Dergisi* 2010; 52:36-40.
29. Baykan Z, Naçar M, Yamanel R, Uzun AÖ, Dağhtuncezdi Ş, Davran H ve ark. Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. *Ulusal Cerrahi Dergisi* 2009; 25(4):137-141.
30. Göz F, Şalk Güreli Ş. Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2007; 2(5):77-88.
31. Özmen D, Çetinkaya AÇ, Sarıyebek B, Zeybek A. Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2008; 28:311-318.
32. Pierini L, Valdez P, Pennone P, Vargas J, Meleno R, Cabezas V, et al. Teenager donation: Investigation of 848 high school students. *Transplant Proc* 2009; 41:3457-3459.
33. Kim JR, Fisher MJ, Elliott D. Undergraduate nursing students' knowledge and attitudes towards organ donation in Korea: implications of education. *Nurs Edu Today* 2006; 26(6):465-474.
34. Chen JX, Zhang TM, Lim FL, Wu HC, Lei TF, Yeong PK, et. al. Current knowledge and attitudes about organ donation and transplantation among Chinese University students. *Transplant Proc* 2006; 38:2761-2765.
35. Jafri T, Tellis V. Attitudes of high school students regarding organ donation. *Transplantation Proceedings*, 2001; 33:968-969.
36. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi* 2001; 10:123-128.
37. Sanner MA. Swedish survey of young people's view's on organ donation and transplantation. *Transpl Int* 2002; 15:641-648.
38. Schirmer J, Leite RF, Roza BA, Silva AS, Fujinami TI. Organ and tissue donation: What do high school students know? *Einstein* 2007; 5(3):213-219.
39. Acar Hİ. Organ bağışının dinimizdeki yeri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2007; 2:17-30.
40. Özer FG, Karamanoğlu AY, Beydağ KD, Fidancıoğlu H, Akıncı E, Şanlı İ ve ark. Sağlık yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2008; 7(1):39-46.